

Gdy przemoc staje się codziennością

**Raport na temat skali i specyfiki przemocy
domowej na terenach wiejskich gmin
Wschodniego Mazowsza**

ŁOSICE 2025

Cele raportu

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skali oraz specyfiki przemocy domowej na terenach wiejskich wschodniego Mazowsza w oparciu o aktualne dane statystyczne oraz analizy eksperckie. Raport bazuje na materiałach instytucji wojewodów, a także na wiedzy ośrodków specjalistycznych, w tym PARPA, KCPU i Pogotowie „Niebieska Linia”. W pracy

uwzględniono również informacje pochodzące z wojewódzkich ROPS, które zajmują się monitorowaniem i koordynacją działań w zakresie przeciwdziałania przemocy. Szczególną uwagę poświęcono kontekstowi terenów wiejskich – wschodnie Mazowsze, gdzie bariery w dostępie do pomocy i utrwalone normy kulturowe istotnie różnią się od realiów miejskich. Raport ma nie tylko charakter diagnostyczny, ale przede wszystkim praktyczny – zawiera propozycje narzędzi i rekomendacji możliwych do wdrożenia na poziomie gmin. Dokument może służyć wsparciu decydentów samorządowych, pracowników instytucji pomocowych oraz lokalnych liderów społecznych. Jednym z jego głównych celów jest dostarczenie gotowych wzorców procedur, narzędzi monitoringu i zestawu wskaźników, które mogą zostać zastosowane w praktyce.

Raport może ułatwić prowadzenie kampanii edukacyjnych i komunikacyjnych skierowanych do mieszkańców, przełamujących stereotypy i tabu związane z przemocą. W opracowaniu podjęto próbę ukazania różnic w nasileniu i charakterze przemocy domowej w środowisku wiejskim i miejskim, z naciskiem na lokalne uwarunkowania. Całość może stanowić podstawę do dalszych działań strategicznych, zarówno w zakresie profilaktyki, jak i systemowej pomocy osobom doświadczającym różnych form przemocy.

Dane Policji za 2023 r. wskazują, że na ponad **62 tys. wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A”**, ok. **54 tys. wszczytało procedurę**. W 2024 r. utrzymała się ta tendencja. Jednocześnie **NIK (2024–2025)** sygnalizuje, że system nie zawsze zapewnia skuteczną ochronę i dostępność placówek, zwłaszcza w mniejszych gminach.

Ogólnopolskie statystyki rzadko podają jednolite dane z podziałem na obszary miejskie i wiejskie. Jednak dostępne dane pokazują, że istotną część interwencji dotyczy mieszkańców wsi. Niewątpliwie, wiąże się to ze specyfiką miejsca. Na terenach wiejskich możliwa jest większa anonimowość sprawców i widoczność osób doznających krzywdzenia w małych społecznościach, ograniczony transport publiczny, deficyt specjalistów (psychologów, prawników, pracowników socjalnych), normy kulturowe i stereotypy („sprawy rodzinne za progiem”, „trzeba wytrwać dla dzieci”, „to nie on, to alkohol”, „jak nie pije to jest dobry chłop”).

Niektóre czynniki ryzyka występowania przemocy domowej także mogą być bardziej charakterystyczne dla miejsca zamieszkania. Nadużywanie alkoholu i innych substancji jest uniwersalnym czynnikiem ryzyka – obecnym zarówno na wsi jak i w mieście. Natomiast bezrobocie, ubóstwo energetyczne, izolacja społeczna, niski poziom wiedzy o prawach, przeciążenie ról (kobiety – opieka/rolnictwo/dom) zdecydowanie w większym stopniu dotyczy mieszkańców wsi. Na terenach wiejskich zauważa się sezonowość napięć w gospodarstwach domowych - okresy wzmożonej pracy, jak żniwa czy prace jesienne, często wiążą się ze stresem ekonomicznym i psychicznym, który może eskalować w przemoc, na co szczególnie narażone są dzieci, żyjące w bezpośredniej ekspozycji na konflikty i agresję w domowym środowisku.

Grupy szczególnie narażone na przemoc to statystycznie w dalszym ciągu w większości kobiety (zwłaszcza w związkach z partnerami nadużywającymi alkoholu), seniorzy (przemoc psychiczna i ekonomiczna), dzieci (współwystępowanie przemocy i zaniedbania) oraz osoby z niepełnosprawnościami.

4 948 Niebieskich Kart
na Mazowszu
w 2024 roku

35,5% seniorek na wsi
doświadcza przemocy
psychicznej

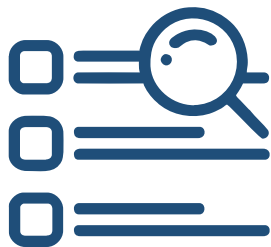

Brak danych lokalnych
statystyk dla wschodniego
Mazowsza

Cicha przemoc –
większość przypadków
niezgłaszana

Metodologia danych

Zastosowana metodologia opiera się na analizie obejmującej dane publikowane przez Policję, wnioski Najwyższej Izby Kontroli z lat 2024–2025, a także materiały Pogotowia „Niebieska Linia” i opracowania ekspertów.

Uwzględniono również przegląd badań naukowych i raportów regionalnych dotyczących różnic w występowaniu i zgłaszaniu przemocy na obszarach miejskich i wiejskich. Analiza została poszerzona o prace badawcze dotyczące szczególnych grup narażonych, m.in. uczniów, kobiet w wieku senioralnym czy rodzin w sytuacji kryzysu ekonomicznego. W ramach metodologii zastosowano także porównanie danych z różnych źródeł, aby zminimalizować ryzyko jednostronnej interpretacji.

Ograniczenia niniejszej analizy wynikają przede wszystkim z charakteru dostępnych danych. Dane ogólnopolskie rzadko rozróżniają wieś i miasto, co utrudnia precyzyjną ocenę różnic w nasileniu zjawiska. Kluczowym problemem pozostaje niedoszacowanie – przemoc domowa jest zjawiskiem silnie ukrytym i w niewielkim stopniu zgłaszanym do Policji czy Ośrodków Pomocy Społecznej, co potwierdzają zarówno krajowe, jak i europejskie badania. Statystyki „Niebieskich Kart” obrazują przede wszystkim aktywność instytucji, a nie pełną skalę zjawiska – wzrost liczby procedur może wynikać z lepszej wykrywalności i skuteczniejszej pracy służb, a nie z faktycznego wzrostu przemocy. Istotnym ograniczeniem jest także brak spójnych badań, które pozwoliłyby uchwycić długofalowe trendy w zakresie przemocy na terenach wiejskich. W konsekwencji niniejszy raport opiera się na analizie danych, która łączy wnioski z badań ilościowych i jakościowych, aby jak najwierniej przedstawić sytuację w powiatach o charakterze wiejskim, ze szczególnym uwzględnieniem powiatu łosickiego, siedleckiego i sokołowskiego.

Definicje i ramy prawne (po nowelizacjach 2023–2024)

Przemoc domowa to zarówno działanie, jak też często pomijane zaniechanie działania wobec osób najbliższych, które wykorzystuje przewagę sił, narusza prawa i dobra osobiste oraz powoduje cierpienie psychiczne, fizyczne i/lub materialne. Zgodnie z aktualnymi materiałami PARPA i KCPU, przemoc może przybierać formy fizyczne, psychiczne, ekonomiczne, seksualne oraz zaniechanie. Istotnym elementem przeciwdziałania przemocy jest procedura „Niebieska Karta” (NK), uruchamiana przez Policję oraz inne uprawnione podmioty, takie jak pomoc społeczna, oświata czy ochrona zdrowia.

Od 6 września 2023 roku obowiązuje nowe rozporządzenie regulujące procedurę NK, wprowadzające zmiany w katalogu stron, obowiązkach instytucji oraz w zakresie wypełniania formularzy i dokumentowania interwencji. Nowelizacja doprecyzowała także działania kontrolne i monitorujące realizację procedury przez instytucje lokalne, co ma na celu zwiększenie skuteczności ochrony osób krzywdzonych. Procedura NK obejmuje zarówno działania natychmiastowe, jak i długoterminowe, umożliwiające wsparcie psychologiczne, prawne oraz socjalne.

Programy rządowe na lata 2024–2030 wyznaczają kierunki działań samorządów w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym rozwój oferty korekcyjno-edukacyjnej oraz psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową, wzmocnienie lokalnych systemów wsparcia oraz szkolenia dla pracowników instytucji pomocowych. Uwagę położono także na profilaktykę w środowiskach wiejskich i małych miejscowościach, gdzie dostęp do specjalistów jest ograniczony, a normy kulturowe utrudniają zgłaszanie przemocy.

Nowe ramy prawne podkreślają konieczność współpracy interdyscyplinarnej między Policją, OPS, szkołami, ochroną zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi. Zwiększono również znaczenie monitoringu i rejestracji interwencji, aby poprawić analizę skuteczności działań i identyfikację obszarów wymagających wsparcia. Ramy prawne uwzględniają także ochronę osób szczególnie narażonych na krzywdzenie - dzieci,

seniorów i osoby z niepełnosprawnościami, poprzez zapewnienie dostępu do schronienia, poradnictwa i wsparcia terapeutycznego.

Wprowadzone zmiany zakładają skuteczniejsze reagowanie na przemoc oraz długofalową edukację społeczną oraz wzmocnienie świadomości prawnej wśród mieszkańców. Dokumenty te wyznaczają podstawę do tworzenia lokalnych procedur i planów działań, umożliwiając adaptację standardów krajowych do realiów gmin wiejskich i miejsko-wiejskich.

|| Skala zjawiska – przegląd danych

Przemoc domowa w Polsce pozostaje istotnym problemem społecznym, a jej wykrywalność i rejestracja odbywa się min. poprzez procedury „Niebieskie Karty” oraz działania Policji i ośrodków pomocy społecznej. Analiza danych pozwala uchwycić skalę zjawiska, choć należy pamiętać, że statystyki obejmują jedynie zarejestrowane przypadki, a liczba faktycznych zdarzeń jest znacznie wyższa. Dane z lat 2023–2024 pokazują utrzymującą się wysoką aktywność instytucji interwencyjnych i rosnącą liczbę zgłoszeń, co częściowo wynika z lepszego rozpoznawania przypadków przemocy oraz zwiększonej świadomości społecznej.

|| Dane Policji (2023–2024):

- W 2023 r. odnotowano około 62 170 formularzy NK-A, w tym ok. 54 029 wszczynających procedurę.
- W 2024 r. utrzymuje się wysoka aktywność służb;
- Najczęstszą formą przemocy była przemoc psychiczna (ok. 64,6 tys.), fizyczną odnotowano ok. 47,4 tys., a seksualną 1 758 przypadków, co oznacza wzrost o ok. 67% względem poprzednich lat.
- Wzrost liczby NK-A nie musi świadczyć o realnym wzroście przemocy, może choćby odzwierciedlać lepszą identyfikację przypadków, szkolenie pracowników zatrudnionych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz kampanie informacyjne.

Wnioski NIK i sygnały systemowe (2024–2025):

- Istnieje niedobór miejsc w schronieniach i mieszkaniach interwencyjnych, szczególnie w mniejszych gminach.
- Dostępność usług specjalistycznych (psycholog, prawnik, terapeuta uzależnień) jest niewystarczająca.
- Współpraca między służbami interwencyjnymi bywa niespójna, co wpływa na skuteczność działań.

Dane lokalne – powiat łosicki, siedlecki i sokołowski

Brak opublikowanych szczegółowych danych NK-A, interwencji i wskaźników z Policji i OPS - większość statystyk na poziomie wojewódzkim nie rozdziela obszarów wiejskich i miejskich, a sprawozdania z realizacji procedury Niebieskie Karty nie są ogólnodostępne.

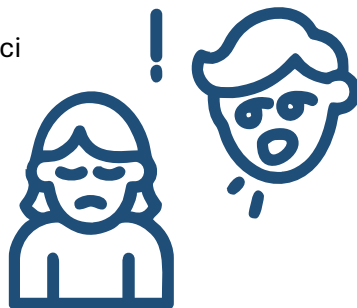
- Lokalne działania obejmują: program korekcyjno-edukacyjny realizowany przez Fundację POZYTYW, warsztaty dla OSP, kampanie antyprzemocowe w szkołach i sołectwach.
- Te inicjatywy pozwalają częściowo rekompensować brak pełnych danych statystycznych i zwiększają skuteczność interwencji na poziomie lokalnym.

Specyfika terenów wiejskich – uwarunkowania strukturalne i kulturowe

Tereny wiejskie w Polsce charakteryzują się specyficznymi uwarunkowaniami, które wpływają zarówno na skalę, jak i na formy przemocy domowej, oraz na dostępność pomocy dla osób doświadczających przemocy domowej. Rozproszenie zabudowy, ograniczona infrastruktura transportowa oraz duże odległości między miejscowościami a instytucjami wsparcia sprawiają, że reakcja służb interwencyjnych jest trudniejsza i mniej natychmiastowa. Deficyt specjalistów, takich jak psychologowie, prawnicy czy terapeuci uzależnień, powoduje długie kolejki do usług oraz rzadsze wizyty w porównaniu z miastem.

Dochody mieszkańców wsi często są nieregularne – w gospodarstwach rolnych zależą od sezonowości produkcji, a w rodzinach pracujących poza rolnictwem występują dojazdy i praca zmianowa, co dodatkowo ogranicza dostęp do wsparcia. Silna norma prywatności – przekonanie, że „sprawy rodzinne pozostają za progiem”, powoduje, że mieszkańcy wsi rzadziej zgłaszają przemoc. Presja wspólnotowa ze strony parafii, sąsiedztwa i rodziny wielopokoleniowej – lęk przed oceną przez społeczność lokalną i stygmatem „bycia ofiarą”. Tradycyjne role płciowe – oczekiwanie „wytrwałości”, podporządkowania i pracy opiekuńczej kobiet w domu i gospodarstwie. Normalizacja alkoholu w życiu towarzyskim; kultura przyzwolenia na zachowania przemocowe w stanie nietrzeźwości, co utrudnia interwencje. Dodatkowo ośrodki pomocy społecznej często obsługują wiele sołectw oraz mają ograniczenia kadrowe i logistyczne, co utrudnia szybkie reagowanie na zgłoszenia przemocy.

Rolę „wczesnych radarów” w rozpoznawaniu przemocy mogą pełnić szkoły i jednostki ochotniczej straży pożarnej, jednak często brak im wiedzy i umiejętności a także stałego wsparcia superwizyjnego i szkoleń specjalistycznych. W praktyce ograniczenia infrastrukturalne i kulturowe łączą się i bywa, że tworzą barierę w skutecznym wsparciu osób doświadczających przemocy domowej a także, a może przede wszystkim skutecznej interwencji wobec osób stosujących przemoc domową. Długie dojazdy i ograniczona liczba specjalistów sprawiają, że wsparcie psychologiczne, prawne i socjalne jest rzadziej dostępne, a reakcja instytucji mniej efektywna.

"Przemoc w rodzinie to nie „sprawa prywatna”.

**To przestępstwo
– TAKŻE na wsi."**

Stereotyp		Efekt
"Ona przesadza, to ich sprawa domowa"		Brak reakcji sąsiadów
"Na wsi tak bywa, trzeba wytrzymać"		Ciche przyzwolenie na przemoc
"Starsze osoby są zrzędlawe"		Przemocy wobec seniorów
"Facet rządzi, to normalne"		Akceptacja przemocy patriarchalnej

W połączeniu z presją społeczną i tradycyjnymi normami kulturowymi, strukturalne utrudnienia w dostępie do pomocy zwiększają ryzyko eskalacji przemocy. Całość daje pełny obraz wyzwań charakterystycznych dla wsi, wskazując na konieczność adaptacji systemów wsparcia i działań profilaktycznych do realiów lokalnych społeczności.

Formy i rodzaje przemocy oraz grupy osób szczególnie narażone zamieszkujące na terenach wiejskich

Na terenach wiejskich przemoc domowa przybiera różne formy, które często współistnieją i wzajemnie się nasilają. Ze względu na specyfikę społeczności wiejskich – ograniczoną anonimowość, silne więzi rodzinne i normy kulturowe – osoby krzywdzone często napotykają liczne bariery w poszukiwaniu wsparcia i zgłaszaniu przemocy, co też utrudnia dokładne oszacowanie skali zjawiska. Dostępne statystyki zewnętrzne, ale również praktyka specjalistów udzielających wsparcia w ramach Fundacji Pozytyw, wskazują, że najczęściej rozpoznawaną formą przemocy w środowisku wiejskim jest przemoc psychiczna, obejmująca groźby, poniżanie, zastraszanie oraz ograniczanie kontaktów społecznych. W populacji senierek na wsi około jedna trzecia doświadczyła tego rodzaju przemocy, co pokazuje szczególne ryzyko starszych kobiet. Kolejnym istotnym typem jest przemoc ekonomiczna,

przejawiająca się m.in. kontrolą dostępu do pieniędzy oraz wiedzy na temat dostępnych środków finansowych (np. z dopłat czy sprzedaży płodów rolnych i zwierząt) a także uzależnieniem od rodziny osoby stosującej przemoc domową w zakresie mieszkania i utrzymania. Każdy akt przemocy fizycznej, w tym również seksualnej niesie ze sobą ciężar przemocy psychicznej — rany zadawane ciału się goją, ale te w psychice pozostają na długo; na terenach wiejskich ofiary często milczą, bo zamiast wsparcia napotykać milczenie, wstyd i brak dostępu do pomocy. Grupy szczególnie narażone na przemoc domową osób zamieszkujących na terenach wiejskich obejmują:

- Dzieci – narażone na ekspozycję na przemoc i zaniedbanie, często pracujące w gospodarstwach kosztem edukacji, z ograniczonym dostępem do psychologów i pedagogów szkolnych; dzieci stają się świadkami przemocy wobec rodziców, co zwiększa ryzyko zaburzeń w sferze emocji i funkcjonowania społecznego. Przyczynia się to do powielania i powtarzania negatywnych wzorców zachowań w przyszłości.
- Kobiety – zwłaszcza te żyjące w związkach z partnerami nadużywającymi alkoholu lub substancji psychoaktywnych; często doświadczają przemocy psychicznej, fizycznej i ekonomicznej jednocześnie, a jednocześnie opisane wcześniej bariery społeczne utrudniają szukanie pomocy.
- Seniorzy i osoby zależne – izolacja społeczna i zależność od opiekunów powodują, że przemoc psychiczna i ekonomiczna jest w ich przypadku najczęściej spotykaną formą; brak kontaktów z instytucjami wsparcia pogłębia sytuację ryzyka.
- Osoby z niepełnosprawnościami – doświadczają podobnych form przemocy, w tym zaniedbania, ograniczenia dostępu do środków finansowych i kontroli życia codziennego; zależność od opiekunów zwiększa ich wrażliwość na przemoc.
- Rodziny wielodzietne lub obciążone ekonomicznie – stres finansowy i przeciążenie obowiązkami w gospodarstwach rolnych potęgują ryzyko wystąpienia przemocy w domu.

Na terenach wiejskich często obserwuje się współwystępowanie kilku rodzajów przemocy w jednej rodzinie, co komplikuje interwencję i wymaga zastosowania kompleksowego wsparcia.

||| Przemoc fizyczna

Przejawia się w użyciu siły fizycznej powodujące ból, obrażenia lub zagrożenie życia

- Bicie, popychanie, duszenie, zamykanie w pomieszczeniach.
- Odbieranie środków transportu (np. kluczyków do samochodu, roweru), by uniemożliwić ucieczkę lub kontakt z innymi.
- Zmuszanie do ciężkiej pracy fizycznej na gospodarstwie mimo złego stanu zdrowia.

||| Przemoc psychiczna (emocjonalna)

Przejawia się jako działania mające na celu upokorzenie, zastraszenie lub kontrolę drugiej osoby

- Izolowanie od sąsiadów i rodziny („Nie potrzebujesz nikogo, ja ci wystarczę”).
- Ośmieszanie lub groźenie ujawnieniem prywatnych spraw w małej społeczności.
- Wmawianie, że ofiara „nikomu się nie poskarży, bo i tak jej nikt nie uwierzy”.
- Stała krytyka dotycząca sposobu prowadzenia domu czy pracy w gospodarstwie.

||| Przemoc ekonomiczna

Przejawia się jako ograniczanie dostępu do środków finansowych lub kontrola nad nimi

- Zabieranie pieniędzy ze sprzedaży płodów rolnych lub zwierząt.
- Niezgoda na podjęcie pracy zarobkowej poza gospodarstwem.

- Zmuszanie do pracy bez wynagrodzenia.
- Kontrola wszystkich wydatków – „bo to moje pieniądze”.

||| Przemoc seksualna

Występuje jako wymuszanie czynności seksualnych wbrew woli drugiej osoby

- Wymuszanie współżycia pod groźbą lub w ramach „matżeńskiego obowiązku”.
- Molestowanie osób zależnych ekonomicznie (np. partnerki nieposiadającej własnych dochodów).
- Brak zgody na stosowanie antykoncepcji.

||| Przemoc wobec osób starszych i zależnych

Przejawia się jako nadużywanie władzy lub zaniedbanie wobec seniorów i osób niesamodzielnych.

- Odbieranie emerytury lub renty.
- Zaniedbywanie opieki nad starszym członkiem rodziny.
- Izolowanie starszych osób od społeczności lokalnej (np. sąsiadów, parafii).

||| Przemoc instytucjonalna i środowiskowa

Zauważalna jako brak odpowiedniego wsparcia ze strony instytucji lokalnych lub społeczności

- Trudny dostęp do pomocy (policji, ośrodka pomocy społecznej, poradni).
- Brak anonimowości w małej społeczności – ofiara boi się zgłosić przemoc.
- Bagatelizowanie zgłoszeń („To sprawy rodzinne, nie wtrącajmy się”).

||| Przemoc wobec dzieci i młodzieży

Kolejny rodzaj przemocy, definiujący się jako krzywdzenie fizyczne, emocjonalne lub zaniedbanie wychowawcze

- Zmuszanie dzieci do ciężkiej pracy w gospodarstwie.
- Brak dostępu do edukacji (np. zatrzymywanie dzieci w domu do pomocy w polu).
- Ośmieszanie lub karanie cielesne jako „tradycyjna metoda wychowawcza”.

Przemoc psychiczna zwykle jest pierwszym sygnałem, który w przypadku braku reakcji może eskalować do przemocy fizycznej lub seksualnej. Z kolei przemoc ekonomiczna utrudnia osobom krzywdzonym podjęcie samodzielnych decyzji i zwiększa zależność od osoby stosującej przemoc. Przemoc wobec dzieci i seniorów stanowi szczególne wyzwanie, ponieważ wymaga koordynacji działań wielu instytucji – od Policji, przez OPS, po placówki edukacyjne i ochronę zdrowia. Wnioski z badań wskazują, że skuteczna interwencja wymaga nie tylko wsparcia bezpośredniego, ale też działań profilaktycznych, edukacyjnych i społecznych w całej lokalnej społeczności.

Bariery w dostępie do pomocy na terenach wiejskich

Na terenach wiejskich dostęp do pomocy dla osób doświadczających przemocy domowej jest ograniczony przez wiele czynników strukturalnych, kulturowych i społecznych. Bariery te powodują, że osoby wymagające wsparcia rzadziej zgłaszają przemoc, a interwencje instytucji pomocowych są utrudnione. Charakterystyczne dla wsi są rozproszone miejscowości, słaba infrastruktura transportowa oraz ograniczona liczba lokalnych placówek wsparcia. W efekcie osoby potrzebujące często muszą pokonywać duże odległości, co generuje dodatkowe koszty, zależność od sprawcy przemocy a często rezygnację z szukania ratunku i rozwinięcie się mechanizmów wyuczonyj bezradności.

- Dojazd i transport – brak połączeń publicznych, wysokie koszty prywatnego transportu oraz konieczność korzystania z pojazdów sprawcy ograniczają możliwość kontaktu z instytucjami pomocowymi.
- Anonimowość pozorna – w małych społecznościach wszyscy się znają, co wzbudza obawy przed plotkami i stygmatyzacją; powiązania rodzinne w instytucjach lokalnych utrudniają zachowanie prywatności.
- Dyspozycyjność służb – większość OPS, GOPS czy poradni psychologicznych działa w typowych dla urzędów godzinach pracy; brak usług wieczornych i weekendowych ogranicza szybką interwencję.
- Niewystarczające schronienia – miejsca interwencyjne zlokalizowane są głównie w miastach powiatowych, często współdzielone przez kilka gmin, co zmniejsza ich dostępność w kryzysie.
- Braki kadrowe – w mniejszych placówkach pracownicy łączą obowiązki wielu stanowisk, co prowadzi do rotacji, przeciążenia i wypalenia zawodowego.
- Niska wiedza prawna – osoby krzywdzone często nie znają swoich praw, wierzą w mity, które bywają podsycane przez osoby krzywdzące np. nikt Ci nie uwierzy, nic nie zrobisz, załatwię Cię w sądzie itp., co wpływa na skuteczność zgłoszeń.
- Stygmatyzujące narracje społeczne – utrwalone przekonania typu „przemoc to prywatna sprawa” czy „dzieci potrzebują pełnej rodziny za wszelką cenę” powodują, że wiele osób decyduje się nie szukać pomocy.

Dodatkowym problemem jest brak sieci lokalnych punktów pierwszego kontaktu, które mogłyby pełnić rolę bezpiecznych miejsc zgłoszeń. Słaba współpraca między instytucjami – Policją, OPS, szkołami i placówkami ochrony zdrowia – utrudnia koordynację działań w sytuacjach kryzysowych. W efekcie osoby krzywdzone pozostają w izolacji, a eskalacja przemocy bywa niezauważona. Niewystarczające kampanie edukacyjne ograniczają świadomość mieszkańców o dostępnych formach pomocy i prawach osób doświadczających przemocy. W wielu gminach brakuje też lokalnych procedur interwencyjnych i planów bezpieczeństwa, co zmniejsza skuteczność reagowania. Podsumowując, bariery w dostępie do pomocy na

terenach wiejskich mają charakter wielowymiarowy – strukturalny, społeczny i psychologiczny – i wymagają zintegrowanych działań profilaktycznych oraz systemowych.

Głosy praktyków – wnioski z raportów instytucji i służb

Praktycy zajmujący się przeciwdziałaniem przemocy domowej zwracają uwagę na szereg wyzwań charakterystycznych dla terenów wiejskich, które znacząco utrudniają skuteczną pomoc osobom doznającym przemocy domowej. Doświadczenia Policji, OPS, fundacji oraz raporty instytucji kontrolnych pokazują, że pomimo rosnącej świadomości społecznej i liczby zgłoszeń, system wsparcia w małych gminach nadal pozostaje niedostatecznie rozwinięty. Szczególnie istotnym problemem jest przeciążenie pracowników służb interwencyjnych i instytucji pomocowych, którzy często obsługują wiele sołectw i jednostek terytorialnych, co ogranicza ich dyspozycyjność i skuteczność działań.

- NIK w swoich raportach wskazuje brak pełnej realizacji zadań przez część OPS i Policji, niedostateczną liczbę miejsc interwencyjnych oraz przeciążenie kadry pracowniczej w małych gminach. Dodatkowo podkreśla niedobory infrastruktury wsparcia, w tym brak lokalnych mieszkań interwencyjnych oraz ograniczony dostęp do specjalistów, co w praktyce zmniejsza skuteczność systemu ochrony osób doświadczających przemocy.
- Pogotowie „Niebieska Linia”: raporty miesięczne i roczne pokazują stały napływ zgłoszeń z małych miejscowości, przy czym często inicjatywa wychodzi od świadków przemocy, co podkreśla znaczenie społecznej czujności.
- Sprawozdania powiatowe Policji: wskazują na częste współwystępowanie przemocy z nadużywaniem alkoholu przez sprawców, a także podkreślają potrzebę szkoleń terenowych dla sołectw i jednostek OSP w zakresie rozpoznawania i reagowania na przemoc.

- **Lokalne źródła (Powiat łosicki, siedlecki i sokołowski):**
Fundacja POZYTYW realizuje programy korekcyjno-terapeutyczne dla sprawców, organizuje warsztaty edukacyjne, kampanie informacyjne i rozpowszechnia materiały edukacyjne, w tym ulotki i poradniki, wspierając lokalną społeczność w przeciwdziałaniu przemocy.

Praktycy zwracają także uwagę, że małe społeczności charakteryzują się bliskimi powiązaniem osobistymi, co wpływa na ograniczenie anonimowości i obawy przed stygmatyzacją ofiar. W wielu przypadkach opóźnienia w zgłoszeniach wynikają z braku wiedzy o prawach i dostępnych formach wsparcia. Raporty podkreślają również znaczenie współpracy interdyscyplinarnej między Policją, OPS, szkołami, służbą zdrowia i organizacjami pozarządowymi. Wskazuje się potrzebę systematycznych szkoleń dla pracowników instytucji pomocowych, a także rozwój lokalnych punktów pierwszego kontaktu w małych miejscowościach. Praktycy rekomendują zwiększenie liczby miejsc w schronieniach, uruchamianie mobilnych punktów wsparcia oraz wsparcie transportowe dla osób krzywdzonych.

Wnioski z raportów pokazują, że skuteczność systemu w dużej mierze zależy od lokalnej sieci wsparcia, zaangażowania społeczności oraz dostępu do profesjonalnych usług psychologicznych i prawnych. Wśród mieszkańców wschodniego Mazowsza obserwuje się potrzebę zwiększenia współpracy między instytucjami oraz wzmocnienia działań edukacyjnych skierowanych do mieszkańców wsi. Praktycy podkreślają też rolę kampanii antystereotypowych i działań profilaktycznych, które zmieniają postawy społeczne wobec przemocy i zachęcają do korzystania z dostępnych form pomocy.

Rekomendacje systemowe i operacyjne dla gmin wiejskich

Skuteczne przeciwdziałanie przemocy domowej na terenach wiejskich wymaga wielowymiarowych działań systemowych i operacyjnych, które uwzględniają zarówno dostępność usług, bezpieczeństwo osób

krzywdzonych, jak i edukację społeczności lokalnych.

Rekomendacje powinny być dostosowane do specyfiki wsi, w tym rozproszonej zabudowy, ograniczonego transportu, tradycyjnych norm kulturowych i niedoboru specjalistów. Kluczowym elementem jest zapewnienie szybkiego dostępu do wsparcia oraz stworzenie lokalnych mechanizmów reagowania, które nie wymagają pokonywania dużych odległości lub kontaktu ze sprawcą przemocy.

|| Szybka dostępność:

Utworzenie i utrzymanie mobilnych punktów pomocy – dyżury prawnika, psychologa lub kuratora w świetlicach sołeckich, aby zwiększyć dostęp do wsparcia w pobliżu miejsca zamieszkania. Inicjatywy takie były odejmwane, organizowane i koordynowane przez organizacje pozarządowe, ale zanim podniosła się świadomość społeczna w tym zakresie działania te były przerywane choćby z powodu braku środków finansowych na ten cel.

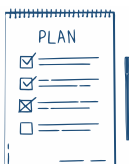
Transport interwencyjny 24/7 – umowy gminy z lokalnymi przewoźnikami zapewniające transport dla osób pokrzywdzonych, aby umożliwić szybki i bezpieczny dojazd do placówek wsparcia.

Sieć „miejsc pierwszego kontaktu” – apteki, szkoły, biblioteki, parafie, sklepy wiejskie i jednostki OSP, wyposażone w zestaw materiałów informacyjnych i szybką ścieżkę zgłoszeń do służb.

Rezerwa miejsc noclegowych – zawarcie umów z NGO, hotelami interwencyjnymi celem zapewnienia finansowana kryzysowego pobytu.

Standaryzacja planów bezpieczeństwa – opracowanie i udostępnienie wzorów planów dla rodzin zagrożonych przemocą, umożliwiających szybkie reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

|| Edukacja i prewencja:

- Szkolenia dla jednostek OSP, sołtysów, kół gospodyń wiejskich i innych liderów lokalnych, w zakresie rozpoznawania przemocy i kierowania potrzebujących do wsparcia.
- Kampanie antystereotypowe, np. „Przemoc to nie tradycja”, które zmieniają społecznie akceptowane postawy i zachęcają mieszkańców do reagowania.
- Współpraca z parafiami i szkołami – organizacja lekcji, warsztatów i tematów kaznodziejskich poświęconych przemocy, jej skutkom i formom pomocy.

|| Wsparcie osób stosujących przemoc domową:

- Programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne realizowane bliżej miejsca zamieszkania, aby zwiększyć uczestnictwo i zmniejszyć barierę logistyczną.
- Grupy wsparcia i terapeutyczne (np. AA, grupy psychoterapeutyczne) organizowane w remizach OSP lub szkołach, co ułatwia dostęp i integrację z lokalną społecznością.

Dodatkowo tworzenie lokalnych rejestrów usługodawców, rozwój zintegrowanego monitoringu zgłoszeń oraz cykliczne spotkania między instytucjami (Policja, OPS, szkoły, OSP, NGO) w celu koordynacji działań mogą realnie wpłynąć na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w lokalnym środowisku.

Wdrożenie powyższych działań może znacząco poprawić dostępność wsparcia, bezpieczeństwo osób pokrzywdzonych i skuteczność programów prewencyjnych na terenach wiejskich.

|| Dobre praktyki (mikrostudium przypadku)

W powiecie łosickim, siedleckim i sokołowskim wdrożono szereg działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej, które mogą stanowić przykład dobrych praktyk dla innych gmin wiejskich. Analiza lokalnych inicjatyw pokazuje, jak współpraca między organizacjami pozarządowymi, samorządem, służbami interwencyjnymi i społecznością lokalną może zwiększyć skuteczność działań prewencyjnych i interwencyjnych. W szczególności kluczowa okazała się integracja działań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy z wsparciem dla osób doznających przemocy domowej oraz inicjatywy edukacyjne skierowane do mieszkańców.

|| Przykłady dobrych praktyk w powiecie łosickim, siedleckim i sokołowskim:

- Program korekcyjno-edukacyjny Fundacji POZYTYW – obejmuje zarówno warsztaty grupowe, jak i indywidualne konsultacje dla osób stosujących przemoc. Program realizowany jest w bliskiej współpracy z gminami, co umożliwia dostępność działań w sołectwach i minimalizuje bariery logistyczne.
- Wsparcie interdyscyplinarne w gminach – zespoły współpracujące z Policją, OPS, szkołami i OSP zapewniają kompleksowe podejście do problemu przemocy. Takie działania pozwalają na szybką identyfikację pokrzywdzonych, kierowanie ich do odpowiednich usług i koordynację działań interwencyjnych.
- Warsztaty szkoleniowe i kampanie informacyjne – prowadzone bezpośrednio w gminach, w tym szkolenia dla OSP, sołtysów i kół gospodyń wiejskich, zwiększają świadomość problemu i pokazują mieszkańcom dostępne formy wsparcia.

- Działania profilaktyczne w społecznościach lokalnych – kampanie edukacyjne, prelekcje i materiały informacyjne dostępne w szkołach, bibliotekach i świetlicach wiejskich, które ułatwiają mieszkańcom rozpoznawanie przemocy i reagowanie.
- Wykorzystanie lokalnych instytucji jako punktów pierwszego kontaktu – szkoły, parafie i OSP pełnią funkcję „wczesnych radarów”, pozwalając na szybkie reagowanie w przypadku sygnałów o przemoc.
- Indywidualne podejście do mieszkańców – programy są dopasowane do specyfiki wsi, uwzględniając ograniczony transport, sezonowość prac rolnych i tradycyjne normy kulturowe.
- Monitoring lokalny – Fundacja POZYTYW współpracuje z OPS i Policją przy zbieraniu danych o liczbie zgłoszeń, interwencjach i uczestnictwie w programach, co umożliwia ocenę efektywności działań i planowanie kolejnych kroków.
- Koordynacja działań prewencyjnych i interwencyjnych – umożliwia szybkie reagowanie na nowe przypadki przemocy, zapewniając osobom potrzebującym dostęp do schronienia, poradnictwa prawnego i psychologicznego.
- Integracja edukacji i wsparcia dla sprawców – prowadzone grupy korekcyjno-edukacyjne w gminach minimalizują potrzebę dojazdów do odległych miast i zwiększają efektywność terapii.
- Lokalny model powiatu łosickiego, siedleckiego i sokołowskiego pokazuje, że kompleksowe podejście, uwzględniające zarówno prewencję, wsparcie dla pokrzywdzonych, jak i korekcję sprawców, jest skuteczne i może stanowić wzór do naśladowania w innych rejonach wiejskich.

Wnioski końcowe

Przeprowadzona analiza skali przemocy domowej na terenach wiejskich wschodniego Mazowsza, ze szczególnym uwzględnieniem powiatu łosickiego, siedleckiego i sokołowskiego, pozwala wyciągnąć szereg wniosków dotyczących charakterystyki zjawiska, jego przyczyn oraz skuteczności istniejących mechanizmów wsparcia. Badania i raporty instytucji publicznych

wskazują, że przemoc domowa w środowisku wiejskim ma swoje specyficzne uwarunkowania strukturalne i kulturowe, które utrudniają wykrywanie przypadków i skuteczne reagowanie. Niedostateczna dostępność służb interwencyjnych, brak transportu, ograniczona liczba specjalistów oraz presja społeczna i normy tradycyjne znacząco zwiększają ryzyko pozostawania przemocy „ukrytej” i niedoszacowanej.

Analiza mikrostudium przypadku i dobrych praktyk pokazuje, że lokalne programy korekcyjno-edukacyjne, wsparcie interdyscyplinarne i mobilne punkty pomocy przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców. Poniższe wnioski podsumowują najważniejsze obserwacje i rekomendacje wynikające z raportu:

- Przemoc domowa na terenach wiejskich jest zjawiskiem powszechnym, choć często niedoszacowanym, a zgłoszenia stanowią jedynie część faktycznych przypadków.
- Najbardziej narażone grupy to kobiety, dzieci, seniorzy oraz osoby zależne, które mają ograniczony dostęp do wsparcia i są bardziej podatne na izolację.
- Strukturalne bariery, takie jak rozproszenie zabudowy, ograniczony transport i deficyt specjalistów, znacząco utrudniają szybką interwencję i dostęp do usług.
- Kulturowe i normatywne uwarunkowania, w tym przyzwolenie na zachowanie przemocowe w stanie nietrzeźwości oraz tradycyjne role płciowe, utrudniają ujawnianie przemocy i zmianę zachowań społecznych.
- Systemowe ograniczenia, takie jak niewystarczająca liczba miejsc w schronieniach, przeciążenie kadry OPS/Policji i brak koordynacji działań, wpływają na niską skuteczność działań interwencyjnych.
- Mobilne punkty pomocy oraz sieć punktów pierwszego kontaktu w gminach wiejskich zwiększają dostępność wsparcia dla pokrzywdzonych.

- Szkolenia, kampanie edukacyjne i współpraca ze społecznością lokalną zwiększają świadomość i zmniejszają stygmatyzację osób krzywdzonych przemocy.
- Programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców, prowadzone blisko miejsca zamieszkania, przyczyniają się do ograniczenia recydywy przemocy.
- Stały monitoring wskaźników i analiza danych pozwala na bieżącą ocenę skuteczności działań i szybkie reagowanie na nowe przypadki.
- Integracja działań Policji, OPS, OSP, szkół i NGO tworzy efektywny lokalny system wsparcia.
- Przykłady działań z powiatu łosickiego, siedleckiego i sokołowskiego pokazują, że kompleksowe podejście przynosi wymierne efekty w ograniczaniu przemocy i poprawie bezpieczeństwa.
- Wnioski wskazują na konieczność dalszego rozwoju infrastruktury wsparcia, w tym schronień, punktów poradnictwa i transportu interwencyjnego.
- Rekomenduje się kontynuację edukacji społecznej, kampanii antyprzemocowych oraz programów profilaktycznych skierowanych do wszystkich grup społecznych.
- Skuteczne przeciwdziałanie przemocy wymaga współpracy interdyscyplinarnej i zaangażowania społeczności lokalnej na wszystkich poziomach.

Bibliografia i źródła

1. Policja, Statystyka przestępstw – Niebieskie Karty, 2022–2024, <https://statystyka.policja.pl>
2. Najwyższa Izba Kontroli, Raporty NIK 2024–2025, „Działania instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie”
3. PARPA/KCPU, Materiały informacyjne dotyczące przemocy domowej, 2023–2024
4. Informator Powiatu Łosickiego, Lokalna inicjatywa przeciwdziałania przemocy domowej, 2023–2024
5. Gov.pl, Programy wsparcia interdyscyplinarnego dla gmin wiejskich
6. Fundacja POZYTYW, Raporty z programów korekcyjno-edukacyjnych, powiat łosicki, 2023–2024
7. Wojewódzkie ROPS, Sprawozdania z działań profilaktycznych i wsparcia rodzin wiejskich, 2023–2024
8. Pogotowie „Niebieska Linia”, Raporty roczne i miesięczne, 2023–2024

FUNDACJA POZYTYW

Biuro Fundacji Pozytyw

ul. B. Joselewicza13, 08-200 Łosice, tel. 693 570 205

www.fundacjapozytyw.pl, fundacjapozytyw@gmail.com

Opracowanie merytoryczne: Magdalena Ozygała - familiolog, psycholog, psychoterapeuta w trakcie certyfikacji, przewodnicząca Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego, specjalista w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Skład graficzny: Sebastian Mierzwiński

Tytuł zadania publicznego: „**Stop Przemocy 2024-2026**”

Zadanie publiczne dofinansowane ze środków

Samorządu Województwa Mazowieckiego

MAZOWIECKIE
CENTRUM POLITYKI
SPOŁECZNEJ

Mazowsze » dla organizacji
pozarządowych >

Mazowsze.
serce Polski